

El Cens de Professors de Català

JORDI MIR

Àpat d'homenatge a Pompeu Fabra, ofert pels seus alumnes del curs 1933-1934 (Universitat de Barcelona)

L'increment d'ús del català escrit que es va generar amb l'adveniment de la II República, sobretot a partir de l'aplicació de l'Estatut de Catalunya el setembre de 1932 i, com a fet subsegüent, l'inici del procés de normalització de l'escola en català, va capgirar sobtadament tots els plantejaments que havien regit fins aleshores, tant en el camp educatiu com pel que feia a les necessitats derivades de la presència de la nostra llengua escrita en la vida quotidiana.

Calia, doncs, aprofitar com fos aquella oportunitat històrica, i era prioritari, tot i el deficient coneixement del català escrit de la majoria de la població, aconseguir una capacitat satisfactòria de tots els mestres de Catalunya. Això va fer veure tot seguit la necessitat de crear un cos de professors amb un coneixement òptim de la llen-

gua per a poder garantir un desenvolupament, rigorós i de qualitat, de l'ensenyament i assegurar l'ús correcte del català en tots els camps.

Les mesures que havien de servir de base per a solucionar el problema es van iniciar ben aviat. La primera, i que hem de considerar cabdal, és el nomenament de Pompeu Fabra per a la Càtedra de Llengua Catalana de la Facultat de Filosofia i Lletres de la Universitat de Barcelona, de la qual va prendre possessió el 7 de novembre de 1932. Això va permetre d'organitzar immediatament un curs de català superior, professat per Fabra mateix, pensat expressament per a la capacitat de professors. Com a complement de la mateixa intenció, per un Decret del Departament de Cultura de 18-12-33 es crea el Consell de Cultura de la Generalitat, compost per 25 vocals, del

qual és nomenat president delegat Jaume Serra i Húnter (en aquell moment rector de la Universitat de Barcelona) i vicepresident Pompeu Fabra.

En aquest mateix sentit, el 24-1-34 el *DOGC* publica una ordre que complementa aquell decret. S'hi dona compte d'haver convocat uns exàmens en els quals el qui acredités una «preparació absoluta» era declarat «apte per a l'ensenyament del català» sense l'obligatorietat d'haver seguit prèviament cap curs. Hi foren reconeguts, en aquesta primera convocatòria (que, de fet, correspon al curs 1932-33), 78 títols que passaven a constituir la base inicial del Cens Oficial de Professors de Català, establert per una altra ordre del mateix dia. Els capdavanters d'aquesta lluita per la llengua són:

«Emili Vallès i Vidal, Artur Martorell i Bisbal, Dr. Carles Cardó, Pau Romeva

Carles Cardó

i Ferrer, Mn. Enric Jordà, Cèsar A. Jordana i Mayans, Jesús Sanz i Poch, Carles Magrinyà i Solé, Bartomeu Bardagí i Morés¹, Rafael Folch i Capdevila, Montserrat Bertran i Vallès, Sebastià Sánchez i Juan, Lluís Reixach i Fàbrega, Josep Joanola i Pujol, Concepció Vandellós, Assumpció Martí i Espí, Josep Boronat i Recasens, M. Cristina Baldrich, Esperança Figueras i Bassols, Josep Climent i Pascual, Maria A. Pascual i Manyé, Rosalina Poch i Ferré, Josep Villalon i Sabater, Eduard Artells i Bover, Josep M. Casas i Homs, Marcel·lí Antic i Camprubí, M. dels Àngels Garriga, Àngel Estrem i Fa, Josep Miracle i Montserrat, Margarida Delclòs i Ferrer, Hilda G. Agustini i Banús, Montserrat Sastre i Carbonell, Madrona Batlle i Roviroso, Anna Pujolar i Pabó, Joan Sales i Vallès, Maria Tuset i Sala, Joan Montanya i Pradera, Jaume Aimà i Mayol, Antoni Sabater i Mur, Manuel G. Alba, Amadeu Saboia i Ginesta, Josepa Bayona i Gotanegra, Artur Balot i Vigas, Narcís Massó i Valentí, Lluís Gruart i Comas, Lluís Vaquer i Esplugas, Emili Sabater i Casals, Elionor Condal i Ribas, Salvador Roca i Roca, Joan Cortès i Picó, Carme Rigau i Tolosa, Josep Alberic i Jofre, Mateu Bardagí i Mores², Joan Linares i Santasusana, Serafi Singlà, Nicolau Lluelles i Carreter, Te-

resa Miquel i Pàmies, Josefa Tejero i Corretger, Carme Riudor i Carol, Hortènsia Corominas i Vigneaux, Teresa Anglès i Figueres, Joan Mata i Codina, Ramona Roset i Brangarí, Manuel Roset i Brangarí, Francesc Prat i Barri, Maria Castillo i Roca, Josep Forn i Talló, Horaci Sabater i Sánchez, Amadeu Sert³ i Gelambí, Josep Teixidor, Jaume Coll i Aregall, Lluís Icart i Leonila, Tomàs Roig i Llop, Mercè Baca i Reixach, Anicet Villar i Villar, Àngela Pascual i Solé, Enric Roig i Querol i Manuel Corominas i Paré.»

Una ordre de 9-3-34 constata que «la Càtedra Superior de Català, que professa el senyor Pompeu Fabra, va ésser creada precisament per a donar els certificats de suficiència als que hagin cursat aquest

ensenyament...» I resol: «Que els alumnes que hagin seguit i aprovat el curs ... siguin inclosos al Cens Oficial de Professors de Català.» Aquestes disposicions van permetre de regularitzar les promocions següents, que van ser seguides amb normalitat fins a la fi de l'any 1937 i, amb l'alteració que les circumstàncies del moment imposaven, una darrera el 1938.

Ja dintre d'una fórmula normalitzada, una ordre de 28-8-34 dóna una llista de vint-i-vuit nous professors. Diu textualment:

«El senyor Pompeu Fabra, Director de la Càtedra Superior de Català, ha presentat la relació corresponent al curs 1933-34 dels alumnes que han estat aprovats. Com sigui que, segons les disposicions que regulen l'esmentat Curs Superior i el Cens de Professors de Català de la Generalitat de Catalunya, els alumnes aprovats tenen dret al títol de Professors. // De conformitat amb la proposta del senyor Pompeu Fabra, i amb l'informe del Consell de Cultura, // He resultat: // Són inclosos en el Cens Oficial de Professors de Català de la Generalitat de Catalunya els següents alumnes que han aprovat el Curs Superior de Català 1933-34:

// Maria Assumpta i⁴ Abelló, Joan Amat i Duran, Enric Amo i Bernaldo de

Quirós, Josep Astort i Montserrat, Francesc Badia i Miró, Valentí Bonet i Martorell, Margarida Coma i Serrat, Adolf Florensa i Ferrer, Ramon Forn i Vilaró, Pere Galtés i Torres, Francesca Llonch i Badiella, Maria Nogueras i Vilaseca, Domènec Palmitjavila i Rogé, Pere Pellicer i Canal, Teresa Pintó i Casadevall, Ramon Redó i Calduch, Pere Rius i Simon, Carme Roca i Peirolat, Lluís Rodó i Forn, Montserrat Roset i Brangarí⁵, Mercè Ros i Arquer, Maria Salvat i Bonet, Francesc Tur i Mateu, Pere Llobera i Carol, Eladi Homs i Oller, Cinta Balagué i Domènech, Manuel Salvat i Domènec Rubió i Àlvarez.»

L'any 1935, ja dintre l'estat de suspensió de l'Estatut a causa dels fets del Sis d'Octubre, una ordre publicada al DOGC el dia 20 d'agost, precedida de la versió castellana en la qual s'han traduït tots els noms i signada per Lluís (aquest en català en les dues versions) Duran i Ventosa com a conseller, atorga el títol als dinou professors següents:

«Josep Traité i Ventura, Francesc Arnó i Santos, Joan Sbert i Pretus, Teresa Puig i Martí, Esteve Sarroca i Vergés, Pere Lluís Vidal i Macip, Joan Mallet i Guillem, Felicià Serra i Mont, Joan Miravittles i Serradell, Francesc Torres i Ferrer, Josep Rius i Borràs, Carme Tutusaus i Folch, Montserrat Calveras i Ubach, Enriqueta Mas i Nieto, Magda Bartolí i Terradellas, Jaume Torres i Escaiol, Miquel Martínez i Castanyé, Felicià Joanpera i Rovira i Jaume Vilalta i Tries.»

Ja represa la normalitat inicial, el dia 8-7-36 Ventura Gassol signa novament una ordre per la qual s'inclou al Cens un nou grup de cinquanta professors procedents dels alumnes oficials de la Càtedra Superior de Català i dels lliures que hi accedien a través de l'examen fet davant el Tribunal Permanent de Català, creat el 3-8-34 i compost per Pompeu Fabra, president, i sis membres més. Van obtenir el títol:

«Joan Plans i Comes, Ismael Antich i Sariol, Francesc Costa i Planas, Josep Mª Garcia i Estragués, Montserrat Garcia i Estragués, Carolina Terré i Latorre, Jaume Pernau i Muntades, Ramon Carulla i Tàssies, Maria del Carme Torras, Maria Pina i Pi, Pere Xaus i Compte,

¹ Ha de ser Moras. Al títol que li fou lliurat figura com a Móres.

² Vegeu (1).

³ Ha de ser Serch.

⁴ La *i* no hi ha de ser, perquè Abelló correspon al primer cognom.

⁵ Els seus germans, Ramona i Manuel (33), figuren com a *Brangarí*.

Eduard Artells

Ramon Aramon

Modesta Oñate i Soler, Pere Vives i Clavé, Mateu Piguillem i Casadejust, Josep Mª Sajoan i Navarro, Carme Mennero i Martín, Joan Perelló i Benavent, Josep José i Mariner, Adela Vergés i Payró, Xavier Triay i Caules, Antoni Giménez i Segarra, Rosa Claveria i Teulats, Dolors Ventura i Martí, Josep Gras i Cassassayas, Maria Torres i Pitart, Maria Lluïsa Prats i Mauri, Margarida Cortadellas, Antoni Carrió i Català, Joaquina Pollina i Julià, Maria Dolors Lluhí i Maura, A. Vila i Sirvent, Rosa March i Bernaus, Esperança Horta i Cunill, Teresa Pizzà i Mitjavila, Manuel de Muga i Toset, Pilar Serra i Goday, Carme Parés i Pedrals, Josep Vallespí i Gavaldà, Ramon Esquerra i Clivillés, Maria Ferrer i Illa, Carles Varela i Burc, Pere O. Montserrat i Soler, Josep Carbonell i Soler, Joan Masats i Ribera, Josep Maçana i Alberic, Josep Calmet i Safort, Benjamí Vila i Campderròs, Joaquina Morera i Falcó i Neus Bohigas i Masoliver.»

En un procés idèntic, per una ordre de 13-7-37, amb la signatura de Carles Pi i Sunyer, que havia pres possessió del Departament de Cultura el dia 29-6-37, accedeixen al Cens 71 nous professors, que són:

«Jordi Colomer i Romero, Maria Cirici i Pellicer, Ramon Rierola i Isern, Pere Camprubí i Alemany, Ramon Gar-

rell i Casanovas, Amadeu Burguet i Boix, Maria March i Barnaus⁶, Alfred Badia, Ernest Corral i Coll del Ram, Eduard Bardas i Planellas, Elvira Perales i Mascaró, Francesc Lleixà i Subirats, Maria Català i Tarruell, Josep Mas i Calvet, Josep Boix i Bonhora, Joan Sbert i Rotger, Eulàlia Ricart i Ventura, Emili Carles i Vilanova, Teresa Altet i Roig, Francesc X. Riu i Coromina, Josep Antiga i Caballé, Ramon Alsina i Torrellas, Josep Mª Tresànchez i Camí, Jaume Ricart i Pujol, Oswald Cardona i Roig, Maria Montllor i Cabanach, Enric Kucera i Willisegger, Josep Roig i Piera, Anna Pi i Pousa, Joan Ribas i Grau, Joan B. Alvarós i Arias, Josep Maurí i Serra, Ferran Palau i Martí, Eufemí Fort i Cogul, Ofèlia Torres i Guerres, Dolors Sensada i Jaumot, Josefa Gimferrer i Via, Joaquina Alemany i Bori, Tomàs Giró i Abelló, Gabriel Nogués i Pahí, Francesc Duran i Ruiz, Jordi Maseras i Baltà, Rosa Sagau i Llera, Isolina Viladot i Vinyes, Maria dels Àngels Mundó i Marcet, Josep Domingo i Jové, Manuel Padrós i Claret, Narcís Saguier, Palmira Jaquetti, Emília Sagués i Comas, Carme Vives i Clavé, Lluís Valls i Vilà, Maria Prats i Rom, Francesc Guàrdia i Guàrdia, Ramon Aramon i Serra, Alfons Serra i Baldó, Josep Vergés i Fàbregues, Anna-Maria de Saavedra i Macià, Carme Serrallonga i Calafell, Marçal Olivari, Mercè Totosaus i Ma-

riné, Teresa Vallverdú i Baró, Mercè Montllor i Cabanach, Perfecte Amella i Perolet, Joan Ullés i Torres, Jaume Meya i Torrents, Francesc Muixí i Garreta, Valentí Vergés i Andreu, Anna Santamaria i Tusell, Pere Elies i Busquets⁷ i Jaume Regàs i Castells.»

Un decret de 31-8-37 articula les diverses institucions i serveis culturals que es refereixen a l'ensenyament del català i estableix: «L'òrgan superior i director de l'ensenyament de la llengua catalana serà la Direcció General dels Ensenyaments de Català», i també «La Presidència del Tribunal Permanent de Català correspondrà al Director General d'Ensenyaments de Català», càrrec en el qual és ratificat «Mestre Pompeu Fabra, que ha realitzat la funció fins a la data».

D'acord amb aquest decret, per una ordre de 7-7-38, en la qual desapareix la fórmula de llista proposada per Pompeu Fabra, es concedeixen 15 nous títols. Diu simplement:

«Vista l'acta dels exàmens per a l'obtenció del títol de Professor de Català, celebrats d'acord amb les normes del Decret del 31 d'agost del 1937, // He resolt: // Són inclosos al Cens de Professors de Català de la Generalitat de Catalunya, per haver superat les proves establertes per les disposicions vigents, els senyors Baldomer Balot i Villar, Francesca Solà i Inglès, Maria Teresa Maluquer i Noves, Maria Carbonell i

⁶ La seva germana Rosa (36) figura com a Bernaus.

⁷ Ha de ser Busqueta.

Carme Serrallonga

Bartomeu Bardagí

Clop, Faustí Beltran i Prats, Carme Solà i Villart, Maria dels Àngels Tarroja i Bernades, Llum Ventura i Catalán, Joan Puigdevall i Simón, Maria dels Àngels Cosidó i Majó, Ricard Giró i Vendrell, Claudi Santcliment i Cuscó, Eulàlia Casanoves i Anglís, Maria Teresa Gavarró i Castelltort i Josep Mª Dalmau i Casademont.»

Així es tancava el procés de formació i de reconeixement de Professors de Català de la Generalitat, ja que, atesos els infausts esdeveniments posteriors, no es va dur a terme cap altra convocatòria. El total de persones que van tenir l'honor d'obtenir el títol va ser de 261 (162 homes, 98 dones i 1 que no s'especifica). Des del primer moment van constituir un cos de la màxima eficàcia i solvència per a impulsar el coneixement de la llengua i una base importantíssima sobre la qual es va poder assentar la tasca, difícil però obstinada, que va permetre d'iniciar la represa d'aquesta missió bàsica a partir dels anys quaranta. I això no solament per la continuïtat de la seva acció personal, sinó perquè havien d'ajudar decisivament a encoratjar i a ensinistrar les noves fornades de catalans disposats a lluitar per salvar la llengua.

Els drets i l'autoritat que els donava el títol els van induir a la conveniència d'agrupar-se i, amb aquest esperit, ben aviat es va crear el Col·legi Oficial de Professors de Català. Es va constituir oficialment durant els moments dubtosos posteriors al Sis d'Octubre i va ser autoritzat pel Gobierno General de Cataluña el 30-3-35. Així va funcionar, amb domicili social, inicialment provisional però que va resultar defi-

nitiu, a la seu de l'Associació Protectora de l'Ensenyança Catalana, fins que en el Decret de Presidència de la Generalitat de 31-8-37 es dona «forma orgànica a les diverses activitats que es refereixen a l'ensenyament en català». L'article 7è diu: «Ningú no podrà exercir autoritzadament l'ensenyament del català si no està inclòs al Cens de Professors de Català, declarat oficial per la Generalitat de Catalunya. Els Professors de Català estan autoritzats a agrupar-se en Col·legi.»

De l'activitat que el Col·legi va desenvolupar durant aquests anys no ens ha estat possible de localitzar-ne documentació pròpia i ni tan sols referències en la part d'arxiu de l'APEC que s'ha conservat. La informació més concreta la tenim a través dels Estatuts que en 23 articles, dividits en 4 apartats, en defineixen la finalitat. No es té notícia del nombre de professors col·le-

giats ni de la integració que cadascun hi va tenir, i només es té constància que l'abril del 35, al moment de formalitzar els Estatuts, n'era president Emili Vallès i Vidal i secretari Josep Climent i Pascual. S'hi preveu una Junta de Govern composta de president, vicepresident, secretari, vicesecretari, tresorer, comptador i tres vocals, amb un mandat de dos anys, i inicialment s'hi estableix una quota d'inscripció de cinc pessetes i mensual d'una pesseta.

Amb el pas del temps, aquell feliçment assolit nombre de 261 professors es va anar reduint. Els anys immediats al tombant de segle van ser decisius en aquest sentit, i els que encara mantenen el caliu d'aquella noble acció ens van anar deixant. Entre els darrers, i sense voluntat cronològica ni preferencial, vénen a la memòria més immediata Carme Serrallonga, Pere Elies, Josep Miracle, Maria Cirici, Pere Gal·tès, Ramon Aramon, Carme Riudor, Pere Pellicer... El dia 2 de setembre del 2003 va morir l'últim, Bartomeu Bardagí, en qui coincidien les característiques més plausibles de tota aquella generació, tant pel fet d'haver assolit el títol en la primera convocatòria, quan només tenia divuit anys, com per haver-se mantingut fins al darrer moment –durant setanta anys!–, d'una manera continuada i indefallent, al servei de la nostra llengua. A ell i a tots els qui formaren part d'aquell fecund i enyorat Cens de Professors, concebut i mantingut amb profit sota el mestratge de Pompeu Fabra, el nostre homenatge i el nostre agraïment per sempre. ♦

